

LEVELEK BELGRÁDI BARÁTOMNAK AMIRŐL HALLGATNI ILLIK

MILOVAN DANOJLIĆ

. . . Persze a sovinizmust sem mi találtuk ki. Elmaradtunk vagyunk az esztelenségekben, elmaradtunk az esztelenségek kritikájában is. Még a gyengeségeinknek is idegen elnevezése van.

Nicolas Chauvin, a bátor katona élményei számtalan bohózat, szonon és gravűr témája volt Franciaországban a Direktóriumtól a Harmadik Köztársaságig. Chauvin hamisítatlan népmű, katona és paraszt (Soldat-Laboureur), aki szó szerint értelmezi a haza megvédésének szent kötelességét. Azok, akik angyalbőrbe bújtatták, fegyvert nyomtak a kezébe, és megmutatták az irányt, merre masírozzon, nem gondolták ilyen komolyan és pláne nem ennyire szó szerint; amikor látták, hogy ez Chauvin-nél mivé fajult, megmosolyogták. Semmi a világon, még a haza sem érdemel feltétlen odaadást. A paraszttól, azonban, aki évezredek óta a földdel és a földből él, az efféle ironikus fenntartás idegen. Ezzel szemben a polgári osztály szemében a haza is csupán egy némileg nagyobb részvénytársaság: addig jó, amíg hasznot hajt. Chauvin ezt nem tudja, így lesz belőle az, amire származása, neve és esze predestinálja: sovinizsza.

A sovinizmus tehát olyanféle hazafiasság, amelyből hiányzik az önbírálaton alapuló fenntartás. Az öneszmélés minden magasabb fokú kultúra előfeltétele, de az elsődleges egység felbomlásának kezdete is egyszersem, mely egységes egészben a dolgok és a szó egy-ugyanaz volt. A hazafi, aki saját magát megmosolyogja, a legjobb úton van ahhoz, hogy meghátráljon. No most fölmerülhet a kérdés, hogy azok, akik nem tudják elviselni a szavak és a tettek közötti illetén eltérést, valóban rászolgáltak-e, hogy a megvetés és a gúny céltáblái legyenek. Nicolas Chauvin a burzsoázia áldozati béránya, mely társadalmi osztály magáénak szeretné tudni a birtokot és a mezsgyét, de ugyanakkor szívesen megőrizné az önnön fennkölt küldetéséről táplált illúzióit is. Chauvin nem tudja azt, amit minden jólnevelt úrfi már akkor megtanul, amikor iskolába indul: márminthogy az élet legfontosabb dolgaira – a pénzre, a szexre, a

hatalomra és a Lebensraumra – állandóan gondolunk, de sohasem beszélünk róla. Már csak amiatt a meggyökeresedett babonás hiedelem miatt sem, hogy a szó, esetleg, árthat a lényegnek, azaz ha emlegetik, abból csak baj származhat. Ezért köntörfalazva és jóindulatúan sugdossák Chauvin fülébe: *Ezt nem így csinálják!* Más szóval: csináld, ahogy akarsz, de hallgass róla! Algír gyarmatosításának éveiben a császári hadak jó katonája imigyen döngeti a mellét:

*Je suis Chauvin,
je tape sur le béduin.*

*(A nevem Chauvin,
szorul a beduin.)*

– ami egy modern liberalista fülének ma elviselhetetlenül hangzik. Manapság más nóták biztosítanak vezető helyet az államok és nemzetek versengésében. Ugyanazon cél eléréséhez ma pontosan az ellenkezőjét kell mondani annak, mint amit a múlt században mondtak.

... Öt-hat évvel ezelőtt egy őszi reggelen Párizs utcáit kék fedelű kis füzetek árasztották el: első megjelenésének kétszázadik évfordulója alkalmából, ezúttal poétikus illusztrációkkal gazdagítva, újranyomták az *Emberi és Polgári Jogok Deklarációját*. A brosrát azon a reggelen egy baloldali lap mellékleteként is osztogatták. Ez a kiáltvány – az 1789 és 1795 között közhírré tett három deklaráció közül az egyik – mindazon ünnepélyes kötelezettségvállalások és ígérek jegyzéke, amelyekkel minden ország hivalkodik, de egyik sem tartja meg. Az ilyen nyilatkozatok, függetlenül attól, hogy valóra váltak-e vagy sem, mindenesetre alkalmas keretül szolgálnak ahhoz, hogy a régi, fejlett nemzetek felfedezzék benne a jelenkori tartalmat, és megtalálják nemzeti önazonosság-tudatuk új értelmét. A legegységesebb emberi értékeknek így kölcsönöztek nemzeti előjelet. A szellem micsoda bámulatra méltó csalafintasága! Micsoda leleményesség egy kollektív hiúság kielégítésében! Az *etnique* ugyanaz, mint a *citoyen*; a sajátosságokról nem beszélünk. A nyelv, a vallás, a műveltségi értékek, a szokások és a mentalitás – mindez háttérbe szorul; mi pedig megengedtük az egész világnak, hogy kiegyenlítődjön velünk olyan mércék szerint, amelyeket mi szabunk meg.

Ekképpen a nemzeti Én kielégítése beéri a fontossági sorrend második vagy harmadik lépcsőfokával. Emberként mindannyian testvérek vagyunk, ha embertársaink elfogadják a testvériesülés általunk felajánlott kulcsát. Márpedig el kellene fogadniuk, mert annál a világon nincs tökéletesebb, és mert nagylelkűen felkínálom. A nyelv, amelyen beszélek és írok, világnyelv; nemkülönben szellemiségemnek is egy központosított világvallás a kútforrása. Van, akinek benzinje, másnak erős valutája van; az én adom az ideák. A benzinnek, a

pénznek és az ideáknak nincs nemzetiségük, noha nagyjából tudjuk, hogy a profit oroszlánrésze honnan ered, és kinek a zsebébe vándorol vissza. Trieszttól Moszkváig a Deutschmarke már több mint húsz esztendeje törvényes fizetőeszköz. Még a németfaló Belgrád is ráfanyalodott. Szerencsésebb országokban a nemzet a nagy sikerek, a bőség és nagy szavak paravánja mögé bújik; a nyomorban és nincstelenségben, mint minden más, a nemzet is a maga póré-ségében mutatkozik meg. Amikor mindenünket elveszítjük, egyedül a nevünk marad meg.

Most akkor mindebben ki a hódító, és ki az áldozat? Azok-e, akik a Majevicán szülőházukat védelmezik, vagy azok, akik a földgömbön az új érdekövezetek határait rajzolják? A Balkán népei pedig, történelmükben ki tudja, hányadszor, a világ nagyragadozóit hívták meg, hogy döntőbíráskodjanak örökös perpatvaraikban. Bosznia egén dögkeselyű és holló köröz, azt lesik, mit lehetne megkaparintani, ha mindennek vége lesz. Az ENSZ-katonák egyik legfőbb félelme, sebesülés esetén nehogy angol „orvosok” kezébe kerüljenek, akiknek az orvosi műszerek közül csupán egy rádióállomásuk van.

A liberális burzsoázia könyörtelen a hazafiasság minden hagyományos megnyilvánulásával szemben nemcsak a nagyvilágban, hanem saját környezetében is. Neheztelése elsősorban a parasztságra irányul, illetve arra, ami a parasztságból még megmaradt, s amely réteg elkeseredetten ellenáll a brüsszeli központnak. A múltban bármikor, ha a Pénz és a Nemzet között kellett döntenie, a polgári osztály nem sokat tétovázott. Csak hát meddig lehet elmenni az önazonossággal való játszadozásban? Az mégsem lehet igaz, hogy az európai történelem a Közös Piacban találja meg hegeli tetőfokát... Vannak dolgok, amelyeket ezen a piacon is felbecsülhetetlen értéknek tekintenek. De Gaulle nem rejtette véka alá: befogadni másokat és másféléket, rendben van, de csak egy bizonyos határig! De Gaulle-nak nem volt mindegy, hogy szülőfaluját száz év múlva is Colombey-deux-Église-nek vagy Colombey-deux-Mosquée-nek fogják-e hívni. A liberálisok egy ilyen kedvezőtlen fordulatot eleve kizárnak. Gondolkozz, ahogy akarsz, csinálj, amit lehet és muszáj, de azt mondd, amit kell. Ennek ellenére előfordul, hogy a lehetséges, a kívánatos és a tilalmas közötti határt meglepő szigorral vonják meg. Az utóbbi két évben a francia tanügyi hatóságok erőlyesen ellenzik a fátyol és a feredzse viselését az állami iskolákban. Minden meg van engedve, amíg elevenbe nem vág.

Azt még emlegetni is illetlenségnek számít; egyéni és kollektív egoizmusunkat, mindkettőt, gondosan ápoljuk, és még gondosabban titkoljuk. Az önazonosság-tudatot legjobban a történelem hűvös trezorjai őrzik.

A régi és magasan fejlett országokban a náció annyira megerősödött, hogy már-már fel sem lehet ismerni. Az értelmiségi elit túlelmelkedett rajta; a maggettójában él, melyet a Világszellem Parlamentjének kiáltott ki. A mások és másfélék iránti legtöbb megértést – föltéve, ha bevándorlókként bukkannak

fel – a beolvadás és az integrálódás szószólói tanúsítanak. Érdekes módon a legtoleránsabbak egyúttal a legkönyörtelenebbek a kisebbségekkel szemben: a befogadás feltétele ugyanis az, hogy az adott népcsoport eleve lemondjon minden sajátosságáról. Az *én* nemzetembe való beilleszkedés a legnagyobb megtiszteltetés és kiváltság! A rasszisták, ellenben, akik elvetik a más ország-beliek és más hitűek integrálódását közösségükbe, ezt azért teszik, mert túlbecsülik azok vallási, kulturális és nyelvi sajátosságait. Micsoda hatalmas paradoxon: az egyetemesség elvei nevében a nemzeti sajátosságokat tagadják, viszont a nemzeti kizárólagosság nevében de még mennyire respektálják! Ejnye, ez a Chauvin, hogy milyen gyermeteg és együgyű alak volt! Ott viaskodott a beduinokkal a sivatagban, ahelyett hogy szépen bevárta volna odahaza, és internacionalista, testvéri ölelésben fojtja meg őket . . .

BORBÉLY János fordítása